

Prof. dr hab. Zbigniew Długosz
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
Kraków, ul. Podchorążych 2
Tel. 12-6626246

Ocena
dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego
dr Małgorzaty Flagi
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitacyjnego

Sylwetka Habilitantki

Dr Małgorzata Flaga urodzona w 1975 roku w Lublinie, tu, po odbyciu 5-letnich studiów magisterskich na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMCS, obronie pracy dyplomowej w zakresie hydroklimatologii pt. „*Reżim źródeł w Wąwolnicy*”, której promotorem był prof. dr hab. Bronisław Janiec i uzyskaniu tytułu magistra geografii w 1999 r., od 1 października tego roku została zatrudniona na etacie asystenta naukowo – dydaktycznego na macierzystej Uczelni. Tam, po sześciu latach pracy w Instytucie Nauk o Ziemi i przygotowaniu oraz obronie rozprawy doktorskiej pt. „*Procesy demograficzne w zachodnich obwodach Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej*” której promotorem był prof. dr hab. Bronisław Górz, a recenzentami: prof. dr hab. Jan Rajman i prof. dr hab. Eugeniusz Rydz, Pani mgr M. Flaga uzyskała stopień doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii. Zatrudniona 1 października 2005 r. na etacie adiunkta przepracowała do 2018 r. po czym od 1 października tego roku pracuje do dziś na etacie starszego wykładowcy w Zakładzie Geografii Społeczno - Ekonomicznej Wydziału (od 2011 r.) Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS.

Dorobek naukowy

Podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego są: opublikowana monografia naukowa pt. "*Model przemian demograficznych w regionach wyludniających się Polski na przykładzie województwa lubelskiego*" wydana przez Wydawnictwo UMCS w 2018 r. oraz publikacje stanowiące jej dorobek naukowy.

Monografia jest obszerną pracą. Obejmuje ona ogółem 389 stron w tym 339 stron zasadniczego, merytorycznego tekstu wraz z 43 syntetycznymi tabelami, 39 poprawnie sporządzonymi rycinami (wykresy, diagramy, kartogramy, kartodiagramy, schematy) i 36 fotografiami. Na pozostałych stronach całość uzupełniają spisy: 334 pozycji bibliograficznych

polsko i obcojęzycznej literatury, 27 adresów źródeł internetowych, 12 źródeł statystycznych i kartograficznych, 2 załączniki będące wzorami ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców badanych gmin i formularza wywiadu który został przeprowadzony z pracownikiem Urzędu gminy Hanna (w latach 1975-98 należała do województwa białkopodlaskiego) oraz 9-cio stronicowe streszczenie w języku angielskim.

Habilitantka w 42-stronicowym wstępie po wprowadzeniu, w sposób zwarty nakreśliła założenia badawcze, cele i strukturę pracy oraz przybliżyła obszar badań a także zaprezentowała materiały źródłowe, metody badawcze i stan badań w zakresie podjętej problematyki. Następnie w sześciu rozbudowanych w podpunktach rozdziałach podjęła się przybliżenia niezmiernie dziś istotnego problemu dotyczącego przemian demograficznych na obszarze wyludniającym jakim jest województwo lubelskie i w oparciu o szczegółową analizę sytuacji demograficznej w gminach Hanna, Stężycza i Turobin postarała się stworzyć uogólniony model cyklu depopulacyjnego obszarów wiejskich w Polsce. W przedstawionej monografii z zakresu geografii społeczno - ekonomicznej Habilitantka w sposób właściwy zrealizowała zadania badawcze poprzez postawienie dziesięciu celów opartych na sześciu zasadniczych tezach w zakresie problematyki demograficzno-społecznej. Dokonała to w aspekcie zmian zaludnienia pod kątem bilansu ruchu naturalnego i wędrownego ludności (wykorzystując metodę Webba) oraz analizy struktur płci i wieku ludności mając na względzie strukturę osadnictwa wiejskiego i wykazując ekonomiczne skutki depopulacji. Z punktu widzenia metodologicznego wykorzystwała przy tym powszechnie uznane metody i teorie rozwoju ludności. Empiryczny materiał statystyczny Banku Danych Lokalnych, wydawnictw statystycznych, jak i niepublikowanych wyników NSP i bazy danych GUS-u podbudowała historyczno - współczesnymi uwarunkowaniami i materiałem pozyskanym z przeprowadzonych ankiet. Wszystko to posłużyło Autorce pracy do zrealizowania postawionego celu i stworzenia złożonego modelu cyklu depopulacyjnego. Na szczególnie podkreślenie zasługuje w pracy sposób podejścia w zakresie badań nad obszarami wyludniającymi się, a ponadto zaproponowanie oryginalnego modelu przemian demograficznych na tego typu terenach w oparciu o wszechstronną analizę oraz interpretację demograficzną i wykazanie czynników wpływających na spadek zaludnienia. Oceniając monografię dr Małgorzaty Flagi stanowiącą podstawę habilitacji, należy stwierdzić, że spełnia ona wymagania stawiane tego typu opracowaniom w zakresie geografii społecznej tak pod względem poznawczym, merytorycznym jak i metodycznym. Ze względu na swą strukturę i kompleksowe podejście, a także wnikliwą i zwięzłą analizę procesów na specyficznym

nadgranicznym regionem, monografia ta jest przykładem ciekawej, oryginalnej realizacji zadania badawczego i co należy podkreślić ma ona także aplikacyjne znaczenie.

Z przekroju dorobku naukowego Habilitantki poza powyżej ocenioną monografią wynika, że prace badawcze realizowała w trzech obszarach problemowych, których rezultaty dokonań publikowała lub prezentowała na konferencjach w formie referatów bądź posterów.

Od początku działalności naukowej na uczelni tak przed jak i po doktoracie główny nurt zainteresowań badawczych Habilitantki stanowiła problematyka społeczno – demograficzna dotycząca pogranicza polsko-ukraińskiego ze względu na złożone dzieje tych ziem, gdyż znajomość dotycząca tych zagadnień jest niezbędna w prognozowaniu i prowadzeniu skutecznej polityki regionalnej. Należy zaznaczyć że Jej opracowania były jednymi z pierwszych prac w Polsce opisujących zmiany ludnościowe Ukrainy po rozpadzie ZSRR i diagnozowały przyczyny sytuacji demograficznej tego kraju. Zwieńczeniem tych badań była rozprawa doktorska wyróżniona i wydana w formie monografii. Szczególnie na uwagę zasługuje tu opracowanie *Contemporary demographic processes in the western borderland of Ukraine* mające na celu przybliżenie głównych cech przemian demograficznych, jakie miały miejsce w po 1991 r., w nowych warunkach w politycznych i ekonomicznych, sprzyjających starzeniu się społeczeństwa i stwarzających w tym względzie problemy społeczne. Z zakresu tej problematyki Habilitantka prowadziła również badania ludnościowe po polskiej stronie pogranicza, których wyniki zamieszczone zostały m.in. we współautorskim opracowaniu *The areas of unfavourable demographic processes in eastern Poland – selected aspects*, w którym dokonano oceny współczesnych trendów ludnościowych w województwach: tzw. „Ściany Wschodniej” tj. podlaskim, lubelskim i podkarpackim. W pracach nad pograniczem polsko – ukraińskim m.in. *Different routes of demographic changes in former Eastern Bloc states at the turn of 21st c. on the examples of Poland and Ukraine* Habilitantka miała z kolei na celu rozpoznać oraz ustalić podobieństw i różnic w przebiegu procesów demograficznych w obu krajach na przełomie wieków i wskazać czynniki decydujące o zmianach ludnościowych, a zwłaszcza determinanty wynikające z „II przejścia demograficznego”. Wyniki tych badań unaocznily trwałość negatywnych tendencji w zakresie zmian ludnościowych w tym także na Lubelszczyźnie.

Zgłębianie i wykorzystywanie metod badawczych oraz prace terenowe prowadzone także w ramach studenckiej działalności dydaktycznej, jak również szersze spojrzenie na zagadnienia depopulacyjne polskiej wsi, przyczynił się do powstania licznych w tym względzie publikacji mających w dużej mierze charakter nie tylko poznawczy ale i

aplikacyjny. Z dokonań które należy podkreślić z zakresu niniejszej problematyki są też prace o charakterze metodycznym m.in. *Changes in the population distribution in Poland in the years 1946–2012*, której dr M. Flaga jest współautorką, opublikowana w *Journal of Maps*, znajdującym się na liście A MNiSW. Na 30 prac powstałych w ramach tego nurtu badawczego Habilitantka w 15 opracowaniach była jedynym, a w 8 zbiorowych - pierwszym autorem. Poza w/w pracą metodyczną 2 inne z tego zakresu opublikowane zostały na Ukrainie, pozostałe w Polsce w tym 6 w języku angielskim.

W drugim nurcie badawczym dr M. Flaga realizowała prace z zakresu szeroko rozumianego krajobrazu kulturowego w przestrzeni geograficznej, które to opracowania stanowiły w pewnym sensie uzupełnienie problematyki demograficznej i dopełnienie badań nad działalnością człowieka. Znalazły się tu publikacje dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych nie tylko w Polsce. Badania problematyki związanej z Karaimami czy Starowiercami oparte na pracy terenowej pozwoliły na głębsze poznanie m.in. ich kultury, swobodnego egzystowania i kultywowania tradycji. Na szczególną uwagę zasługuje tu opracowanie współautorskie *Visible conflicts on invisible borders – religious antagonisms in the Eastern borderland of Poland*, w którym przybliżono źródła i ich negatywne zdarzenia z historii współistnienia kościołów katolickiego i prawosławnego, oraz inicjatywy zmierzające ku współpracy tych religii na terenach stanowiących współcześnie wschodnie pogranicze Polski. Problematykę badawczą nad mniejszościami prowadziła dr M. Flaga nie tylko na wschodnim pograniczu Polski ale także na Krymie – w tym przypadku dotyczyły one Tatarów powracających na Krym po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości. W tej grupie opracowań znalazły się także publikacje poruszające zagadnienia relacji i współistnienia kościoła katolickiego i prawosławnego na pograniczu wschodniej Polski. Z zakresu tej problematyki powstały 4 opracowania (2 po doktoracie) w tym 3 we współautorstwie z czego *Visible conflicts on invisible borders – religious antagonisms in the Eastern borderland of Poland*, znalazło w jednym z tomów zbiorowej pozycji pod redakcją J. Berglund, T. Lunden, P. Strandbrink pt. *Crossings and Crosses. Borders, education, and religions in Northern Europe*.

Specyficznym nurtem badawczym dr M. Flagi w wyniku studiowania literatury jak i poznania z autopsji niektórych miejsc świętych były zagadnienia z zakresu geografii religii, które dotyczyły nie tylko obszaru pogranicza polsko – ukraińskiego, ale też Bliskiego Wschodu. Jeżeli chodzi o polskie pogranicze głównymi ośrodkami problematyki badawczej w tym zakresie były dwa największe miasta: Lwów i Lublin, natomiast na Bliskim Wschodzie miejsca biblijne w Izraelu, Syrii, Jordanii i Libanie. W ramach studiów nad krajobrazem

sakralnym znalazły się w dorobku naukowym dr M. Flagi też opracowania teoretyczne gdzie zwrócono uwagę na czynniki które sprzyjają lub utrudniają odbiór i przeżywanie *sacrum*, wskazując na pozasakralne wartości miejsc kultu m.in.: poznawcze i edukacyjne mieszczące się już bardziej w geograficznej problematyce turystyki religijnej. W tej grupie opracowań znalazły się również prace poświęcone zagadnieniom ochrony środowiska i kształtowania krajobrazu, które można postrzegać m.in. w świetle zasad tzw. etyki środowiskowej i koncepcji zrównoważonego rozwoju.. Z tego zakresu Habilitantka po doktoracie opublikowała 11 prac w tym 4 samodzielnie i 3 jako pierwszy autor. Na szczególną uwagę zasługuje współautorskie opracowanie *The shaping of sustainable landscape in the context of the European Landscape Convention and the Encyclical Laudato Si'*, [w:] Problems of Sustainable Development, w międzynarodowym czasopiśmie z listy A MNiSW.

Trzeci zasadniczy nurt badawczym dr M. Flagi stanowi, wiążący się z poprzednim, z zakresu turystyki głównie religijnej. Na uwagę zasługują tu m.in. opracowania: autorskie M. Flagi - *Turystyka religijna jako perspektywiczny kierunek rozwoju obszarów wiejskich województwa lubelskiego* i współautorskie *Krajobrazy województwa lubelskiego jako inspiracja do rozwoju turystyki kulturowej w regionie*. W pracach tych Autorka starała się wyeksponować nie tylko mnogość i różnorodność walorów sakralnych stanowiących przesłanki do zintensyfikowania turystyki religijnej w regionie, ale też określić ich potencjał i możliwości rozwoju dla tego sektora gospodarki narodowej. Co jest równie ważne, starała się określić czynniki mogące stanowić bariery dla właściwego funkcjonowania tego sektora i sformułować wytyczne celem tworzenia atrakcyjnych lokalnych i regionalnych produktów turystycznych. Wykazała, że poza walorami przyrodniczymi tereny Lubelszczyzny są jeszcze zasobne dobra materialne w zakresie wielokulturowości, które mogą stanowić podstawę do rozwoju turystyki kulturowej. Zwróciła też uwagę na to, że poza miastami ten rodzaj turystyki może też z powodzeniem funkcjonować na obszarach wiejskich, w powiązaniu z innymi formami spędzania wolnego czasu. Prace dr M. Flagi z tego zakresu posiadają w sobie, również wartość aplikacyjną. Z sześciu prac po doktoracie z tego zakresu 4 stanowią indywidualne autorskie opracowania, a w 2 pozostałych Habilitantka figuruje jako pierwszy autor. Ponadto dr M. Flaga była współautorem opracowań dotyczących ochrony Poleskiego PN, Transgranicznego Rezerwatu biosfery Roztocze oraz jubileuszowych wydawnictw 70-lecia geografii na UMCS i oddziału PTG w Lublinie.

Reasumując tą sferę dokonań dr M. Flagi należy stwierdzić, że po doktoracie oprócz monografii habilitacyjnej, jest autorką 2 i współautorką 4 publikacji (w dwóch jako pierwsza) w czasopismach znajdujących się w basie Journal Citation Reports; 17 artykułów w

czasopismach recenzowanych (w 9 jako samodzielna) oraz 20 artykułów w opracowaniach zbiorowych i monografiach (w 7 samodzielnie, w 8 jako pierwsza z autorów). Ponadto była współredaktorem 5 prac naukowych i 4 innego typu opracowań. Biorąc po uwagę problematykę i obszar zainteresowań naukowych wąsko ukierunkowany w geografii społeczno – ekonomicznej trudno się spodziewać wysokich wskaźników bibliometrycznych.

Udział w projektach badawczych i konferencjach

Wśród dokonań naukowych dr Małgorzaty Flagi pozytywnie wpisuje się Jej udział we współpracy nad projektami badawczymi. Uczestniczyła Ona w latach 2007 - 2019 w 3 projektach: 1 - MNiSW pt. *Wpływ granicy państwowej na kierunki rozwoju społeczno – gospodarczego wschodniej części województwa lubelskiego*; 2 – NCN pt. *Wpływ przekształceń społeczno – ekonomicznych na potencjał ludnościowy wschodniej Polski – diagnoza i prognoza* oraz pt. *Krzyże powypadkowe przy polskich drogach*.

Ważnym osiągnięciem Habilitantki była współorganizacja oraz udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach. Na 25 tego typu aktywności naukowej czynnie z referatem uczestniczyła w 17 konferencjach (w tym 4 razy z posterem), a ponato 4 razy była ich współorganizatorem. Oprócz głównych polskich ośrodków akademickich m.in. Poznania, Łodzi, Torunia, Krakowa i Wrocławia miała możliwość uczestniczyć w konferencjach na uniwersytetach we Lwowie i Preszowie.

Działalność organizacyjna i dydaktyczna

Do istotnych działań dr Małgorzaty Flagi należy zaliczyć sferę organizacyjną. Poza zaangażowaniem we wspomnianych wcześniej organizowaniu konferencji, biorąc pod uwagę sferę naukową jej udział zaznaczył się także w 7 seminariach naukowych jako członka komitetu organizacyjnego głównie w ośrodkach Lubelszczyzny. Zaangażowana była też m.in. przy 15 recenzjach wydawnictw (w tym 3 z bazy JCR) m.in. łódzkich - Folia Geographica Socio-oconomica i Space-Society-Economy; toruńskiego – Bulletin of Geography ser. Socio-economic, Studiów Obszarów Wiejskich oraz Komisji Komunikacji PTG, a także w Annual International Scientific Conference. Po 2010 r. wykonała na zamówienie 6 opracowań do pozycji popularno naukowych.

Na niwie organizatorsko – dydaktycznej Habilitantka zapisała się jako aktywny nauczyciel akademicki, prezentując zagadnienia ze swej dziedziny naukowej w ramach wystąpień w PTG, Uniwersytetu Trzeciego Wieku, „Dniach Ziemi” na macierzystym

Wydziale, zaprezentowała się też jako autorka na wystawie fotograficznej. Od 204 r. jest członkiem i jurorem Okręgowego Komitetu Olimpiady Geograficznej i Nautologicznej.

Jeżeli chodzi o zajęcia dydaktyczne na macierzystej Uczelni, to prowadzi je zgodnie z dorobkiem naukowym aktualnie m.in. z geografii regionalnej Polski i świata, geografii religii i pielgrzymkowej, turystyki na obszarach wiejskich oraz z zakresu problematyki społeczno-ekonomicznej na kierunkach Geografia, Turystyka i Rekreacja a także Gospodarka Przestrzenna. Ponadto prowadzi ćwiczenia terenowe oraz seminarium licencjackie. Do tej pory wypromowała 18 dyplomantów, a aktualnie ma pod opieką 6 studentów.

Wniosek końcowy

Mimo, że dokonania naukowe z punktu widzenia parametryzacji (bibliometrii) nie są imponujące, to jednak szerokie zainteresowania i opublikowane prace badawcze, a więc zaprezentowany dorobek naukowy dr Małgorzaty Flagi upoważnia mnie do ostatecznego uznania go za satysfakcjonujący dla przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego zważywszy, że także bez zarzutu prezentuje się w zakresie pracy dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej, co świadczy o Jej wysokich umiejętnościach jako pracownika nauki.

Kraków 10-05-2019 r.

prof. dr hab. Zbigniew Długosz